

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6 (3ος όρ.), 10674 Αθήνα, τηλ: 210 7233221-2; φαξ: 210 7233217;

e-mail: info@nchr.gr, website: www.nchr.gr

**Παρατηρήσεις για την Έκθεση «Βασικών Πληροφοριών»
(Core Document) του Υπουργείου Εξωτερικών προς χρήση των
Οργάνων Ελέγχου, τα οποία έχουν συγκροτηθεί βάσει των
συμβατικών κειμένων προστασίας των δικαιωμάτων του
ανθρώπου ***

I. Εισαγωγικές επισημάνσεις

Η Έκθεση «βασικών πληροφοριών» (Core Document) συντάχθηκε από την Ειδική Νομική Υπηρεσία του Υπουργείου των Εξωτερικών (ΕΝΥ) και αποτελεί μέρος της πρώτης περιοδικής έκθεσης η οποία θα υποβληθεί από την Ελλάδα στο πλαίσιο του συστήματος ελέγχου της εφαρμογής του Διεθνούς Συμφώνου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα που επικύρωσε η Ελλάδα το 1997 (Ν. 2462/1997).

Το Σύμφωνο προβλέπει την υποχρέωση των Κρατών μερών να υποβάλουν μία αρχική έκθεση (μέσα σε διάστημα ενός έτους από τη θέση σε ισχύ του Συμφώνου σε σχέση με το συγκεκριμένο Κράτος μέρος) και στη συνέχεια περιοδικές εκθέσεις, οσάκις το ζητεί η Επιτροπή Ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συγκροτήθηκε από το Σύμφωνο (άρθρο 40).

Στο συνοδευτικό γράμμα της προς την Εθνική Επιτροπή, η ΕΝΥ αναφέρει ότι κατόπιν σχετικού αιτήματος της Υπάτης Αρμοστείας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ο.Η.Ε., η εν λόγω έκθεση θα κατατεθεί στην

* Εισηγητές: Χ. Δίπλα, Αν. Προεδρεύουσα Ε' Τμήματος της ΕΕΔΑ, και Γ. Κτιστάκης, επιστημονικός συνεργάτης ΕΕΔΑ.

Αρμοστεία και θα χρησιμοποιηθεί ως κοινό εισαγωγικό κείμενο στις εκθέσεις που υποβάλλονται στο σύνολο των οργάνων τα οποία έχουν συγκροτηθεί για την εφαρμογή των διαφόρων Συμβάσεων του Οργανισμού σχετικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Επιτροπή για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων έναντι των Γυναικών, Επιτροπή για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού).

Το κείμενο υποβάλλεται στην Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου δυνάμει του άρθρου 1 παρ. 6 εδ. (ε) του ιδρυτικού Ν. 2667/1998, το οποίο θεμελιώνει την αρμοδιότητα της Επιτροπής να εκφέρει γνώμη για εκθέσεις που πρόκειται να υποβάλει η χώρα σε διεθνείς οργανισμούς για θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Σημειωτέον, τέλος, ότι το κείμενο συντάχθηκε σύμφωνα με οδηγίες (Consolidated Guidelines) τις οποίες έχει διανεμίει η Γενική Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών στα συμβαλλόμενα μέρη των ανωτέρω Συμβάσεων (U.N. Doc. HRI/GEN/Rev. 1 της 9 Μαΐου 2001). Στις οδηγίες αυτές ζητείται από τα συμβαλλόμενα μέρη να δώσουν συγκεκριμένες πληροφορίες όπως αυτές που αναφέρονται παρακάτω.

II. Γενικές παρατηρήσεις

1. Η έκθεση ακολουθεί σε γενικές γραμμές τις οδηγίες οι οποίες περιέχονται στο παραπάνω έγγραφο και απαντά στα ερωτήματα τα οποία τίθενται και αφορούν στην πολιτειακή δομή της χώρας και στο νομικό πλαίσιο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το κείμενο περιορίζεται σε μια περιγραφή του νομικού συστήματος της Ελλάδας και, ως επί το πλείστον, δεν προχωρεί σε θέματα εφαρμογής, πράγμα το οποίο θα γίνεται στις επί μέρους εκθέσεις με συγκεκριμένη θεματική που θα απευθύνονται στα παραπάνω όργανα.

Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι μπορεί να μην επισημαίνονται γενικότερα προβλήματα ή ελλείψεις που οφείλονται είτε σε πλημμελή

νομοθετική ρύθμιση είτε σε παραλείψεις κατά την εφαρμογή των ρυθμίσεων από τη διοίκηση. Εξ άλλου, ορισμένα από τα ερωτήματα τα οποία τίθενται στις οδηγίες δεν μπορούν να απαντηθούν με σχόλια γενικού περιεχομένου, αλλά απαιτούνται συγκεκριμένες απαντήσεις οι οποίες δε μπορούν να δοθούν εάν δεν εξετάσει κανείς πώς εφαρμόζεται στην πράξη το ισχύον σύστημα προστασίας.

2. Οι οδηγίες ζητούν από τα Κράτη να αναφερθούν σε ορισμένα στοιχεία σχετικά με τα εθνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά της χώρας και του πληθυσμού της, όπως κοινωνικο-οικονομικά και πολιτισμικά στοιχεία (κατά κεφαλήν εισόδημα, ακαθάριστο εθνικό προϊόν, ποσοστό πληθωρισμού, ανεργίας, αλφαριθμητισμού, θρήσκευμα, ομιλούμενη γλώσσα ή γλώσσες εάν ομιλούνται περισσότερες της μίας). Ορισμένα ερωτήματα, όπως αυτά που αναφέρονται στο θρήσκευμα ή την γλώσσα παραμένουν, ωστόσο, χωρίς απάντηση.

Επίσης, το τελευταίο μέρος της Έκθεσης πρέπει να αναφέρεται, σύμφωνα με τις οδηγίες, στα μέτρα πληροφόρησης και δημοσιότητας που έχουν ληφθεί και στις προσπάθειες που καταβάλλονται ώστε να ενημερωθεί το κοινό και οι αρμόδιες υπηρεσίες για τα προστατευόμενα από τις διεθνείς συμβάσεις δικαιώματα. Ζητείται ειδικότερα από τα Κράτη να αναφέρουν ποια μέτρα δημοσιότητας και διάδοσης, π.χ. μέσω μεταφράσεων των διαφόρων κειμένων, έχουν ληφθεί, ποια κυβερνητικά όργανα είναι υπεύθυνα για την υποβολή εκθέσεων, εάν αντλούν τις πληροφορίες τους, εκτός από τις επίσημες κρατικές πηγές, και από μη κυβερνητικές οργανώσεις, τέλος εάν οι εκθέσεις αυτές είναι δημόσιες για το κοινό.

Στις απαντήσεις της Έκθεσης στα παραπάνω ερωτήματα, προτείνεται να ληφθούν υπόψη οι ακόλουθες επισημάνσεις:

Όσον αφορά στην εκπαίδευση των αστυνομικών οργάνων στα δικαιώματα του ανθρώπου, θα έπρεπε να γίνει αναφορά στις υποδείξεις της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Αναφέρουμε σχετικά ότι το Δ' Τμήμα της Εθνικής Επιτροπής (Τμήμα Προώθησης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) έχει με το από 26.03.2001 έγγραφό του στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης επιστήσει την προσοχή του Υπουργείου Δημόσιας

Τάξης στην ιδιαίτερη σημασία καθιέρωσης ειδικής διδακτικής μονάδας στις Σχολές της ΕΛ.ΑΣ, όπως επίσης στην *άμεση ανάγκη ενδυνάμωσης και αναβάθμισης της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης του ίδιου Υπουργείου*. Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης δεν έχει μέχρι σήμερα (αρχές 2002) απαντήσει στο ανωτέρω έγγραφο. Προς την ίδια κατεύθυνση είναι και οι παρατηρήσεις της Εθνικής Επιτροπής για την υποδοχή των μεταναστών (Έκθεση της ΕΕΔΑ για το νομοσχέδιο περί μεταναστών, Δεκέμβριος 2000), των προσφύγων (Ιούνιος και Σεπτέμβριος 2001) αλλά και τη βελτίωση της κατάστασης των Τσιγγάνων στην Ελλάδα (τέλη Νοεμβρίου 2001).

Επίσης, σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση των δημοσίων υπαλλήλων στα δικαιώματα του ανθρώπου και τα ζητήματα των μεταναστών, των προσφύγων και των Τσιγγάνων, η Εθνική Επιτροπή έχει επισημάνει την παραπάνω επείγουσα ανάγκη στις παρατηρήσεις της για την υποδοχή των μεταναστών (Έκθεση της ΕΕΔΑ για το νομοσχέδιο περί μεταναστών, Δεκέμβριος 2000), των προσφύγων (Ιούνιος και Σεπτέμβριος 2001) αλλά και τη βελτίωση της κατάστασης των Τσιγγάνων στην Ελλάδα (τέλη Νοεμβρίου 2001). Η Εθνική Επιτροπή έχει επίσης λάβει και σχετικές πρωτοβουλίες: έχει υποβάλει στο Ινστιτούτο Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης αναλυτικό πρόγραμμα για τη διοργάνωση σεμιναρίων για τα δικαιώματα του ανθρώπου για τους δημόσιους υπαλλήλους. Η τελική έγκριση του προγράμματος από το Ινστιτούτο εκκρεμεί.

3. Επισημαίνεται ότι η Έκθεση δεν αναφέρεται στις προσπάθειες που καταβάλλει η Ελλάδα για να συμμορφωθεί στα πορίσματα του ελέγχου που διεξάγουν τα μη δικαιοδοτικά όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης (Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας). Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου έχει επισημάνει τις απαιτούμενες ενέργειες προς τον σκοπό της πλήρους εναρμόνισης με το ευρωπαϊκό κεκτημένο στο χώρο των δικαιωμάτων του ανθρώπου στις Εκθέσεις που υιοθέτησε και κοινοποίησε στο Υπουργείο Εξωτερικών [βλ. Έκθεση για τη νομική συνδρομή (Ιούνιος 2001), Έκθεση για την προστασία των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα

(Ιούνιος 2001), Έκθεση για τις συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα (Ιούλιος 2001), Έκθεση για τους αντιρρησίες συνείδησης (Ιούλιος 2001), Έκθεση για την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα (Σεπτέμβριος 2001), Έκθεση για τα κύρια ζητήματα φυλετικών διακρίσεων στην Ελλάδα (Νοέμβριος 2001) και Έκθεση για την κατάσταση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα (Νοέμβριος 2001)].

4. Η Έκθεση του Υπουργείου των Εξωτερικών αναφέρεται εκτενώς στη συμμόρφωση της Ελλάδας με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (σελ. 10 και 17). Παρά τις προσπάθειες που σημειώνονται προς την κατεύθυνση αυτή, δε θα πρέπει να λησμονείται ότι σε σύνολο 61 καταδικαστικών Αποφάσεων σε βάρος της Ελλάδας, έχουν εκδοθεί μόνο 15 Ψηφίσματα της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης που επιβεβαιώνουν την εκτέλεση ανάλογων σε αριθμό Αποφάσεων (στοιχεία μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 2002). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι ειδικές παρατηρήσεις της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προς το σκοπό της πλήρους συμμόρφωσης της χώρας στην, πράγματι σημαντική, νομολογία του Στρασβούργου. Αναφέρονται συγκεκριμένα η Έκθεση για τη θρησκευτική ελευθερία στην Ελλάδα (Μάρτιος 2001), η Έκθεση για τις συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα (Ιούλιος 2001) αλλά και οι πρόσφατες Παρατηρήσεις της Εθνικής Επιτροπής στην Έκθεση του Υπουργείου Δικαιοσύνης και του Υπουργείου Εξωτερικών για την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών κατά των βασανιστηρίων (UN CAT).

III. Ειδικές παρατηρήσεις επί του κειμένου

Σελ. 10: Τα θετικά μέτρα που αναφέρονται στο άρθρο 116 παρ. 2 του Συντάγματος είναι υποχρεωτικά για την Πολιτεία και όχι προαιρετικά.

Σελ. 14: Στην κατάσταση των διεθνών Συμβάσεων τις οποίες έχει επικυρώσει η Ελλάδα, αναφέρεται και το πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Βιοϊατρική. Επισημαίνεται ότι το Πρωτόκολλο δεν έχει κυρωθεί με νόμο σύμφωνα με την διαδικασία

του άρθρου 28 παρ. 2 του Συντάγματος. Το Πρωτόκολλο έχει εγκριθεί από την Ελλάδα βάσει της Υπουργικής Απόφασης 4898/21.10.1998.

Σελ. 14: Μετά την αναφορά των Συμβάσεων της Γενεύης για το ανθρωπιστικό δίκαιο και των Πρωτοκόλλων της, θα έπρεπε να αναφερθεί ότι η Ελλάδα έχει υπογράψει και βρίσκεται στη διαδικασία της προώθησης προς επικύρωση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, σύμφωνα με όσα έχει προτείνει και η Εθνική Επιτροπή (Ολομέλεια, 7.12.2000).

Σελ. 16 (παρ. 4 σχετικά με τη νομοθετική κύρωση των διεθνών συμβάσεων): Είναι σαφές ότι ο κυρωτικός νόμος δε μπορεί να μεταβάλει το περιεχόμενο της υπό κύρωσης συνθήκης, η οποία ενσωματώνεται εν τω συνόλω της ως ακριβώς έχει υιοθετηθεί. Είναι ωστόσο δυνατόν, και συμβαίνει στην πράξη, να περιέχει επιφυλάξεις ή ερμηνευτικές δηλώσεις, εφόσον αυτές επιτρέπονται από τη συνθήκη ή δεν είναι ασυμβίβαστες με αυτήν. Αυτές μπορούν να υποβληθούν από τα Κράτη καθ' όλη τη διάρκεια από της υπογραφής έως την επικύρωση (άρθρο 19 της Σύμβασης της Βιέννης για το δίκαιο των Συμβάσεων).

Σελ. 21: η ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη παρουσιάζεται σε Κοινοβουλευτική Επιτροπή και όχι σε ειδική συνεδρίαση της Ολομέλειας

Σελ. 21: ο Συνήγορος του Πολίτη επιλέγεται ύστερα από απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της (άρθρο 101Α παρ. 2 Σ). Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη που λειτουργεί ως ανεξάρτητη αρχή (άρθρο 103 παρ. 9 Σ).

Σελ. 22: από το 2000 που άρχισε να λειτουργεί, η ΕΕΔΑ έχει ασχοληθεί, μεταξύ άλλων, με ζητήματα θρησκευτικής ελευθερίας, προστασίας των μεταναστών και των προσφύγων, την αναθεώρηση του Συντάγματος, την οπλοφορία και την οπλοχρησία των αστυνομικών, την αντιτρομοκρατική νομοθεσία, τη νομική συνδρομή, το άσυλο, τις συνθήκες

κράτησης, τους αντιρρησίες συνείδησης, την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων και την κατάσταση των Τσιγγάνων.

Σελ. 23 (παρ. 5): επισημαίνεται ότι η Επιτροπή Βιοηθικής έχει υιοθετήσει τρεις Γνώμες για τα γενετικά τροποποιημένα φυτά, τη χρήση των γενετικών αποτυπωμάτων στην ποινική διαδικασία και τη χρήση των βλαστοκυττάρων στη βιοϊατρική και την κλινική ιατρική.

Αθήνα, 28 Φεβρουαρίου 2002